

téves az az érzésünk, hogy Thúry György alakjába, jellemébe azon magyar államférfi emléke is bejátszott, ki a többször említett „tragikus magyar sorsnak“ eddig utolsó ismert áldozata. —*rgy.*

Dékány István: Bevezetés a társadalom lelektanába. Szociálpszichológia. (Tudományos Gyűjtemény. 3. szám. Pécs—Budapest, 1923.) A Tudományos Gyűjteményről hivott toll számolt be a Napkelet mult számában. Itt csak annyit kívánok még megjegyezni, hogy a jelen kötet is mutatja azt, hogy itt nem egyszerűen egy új gyűjtemény megindulásáról van szó, hanem a legégetőbb hiányok pótlásáról. Eppen ma, mikor az egész nyugati kultúra válságon megy keresztül — mert nem bírom Spenglerrel együtt pusztulásra szátnak látni — mikor a vén Európa recseg-ropog, s a világháborúnak elkeresztelt erőmérkőzés még korántsem ért véget, hiszen a némán folyó gazdasági és szociális küzdelem még kegyetlenebb mint a frontarcok, fontosabb, mint bármikor, hogy a társadalmat mozgató, összetartó, de esetleg meg is bontó erőket végre komolyan megismerni törekedjünk. Hogy ez mennyire nem történt meg eddig, minden részletmunka ellenére, céltudatosan és egységes szempontból, azt mutatja az a körülmény, hogy erről a témáról ez az első rendszeres összefoglalást nyújtó könyv. Ez egymagában létjogosultságot biztosít neki és arra készlet, hogy örömmel üdvözöljük. Úgyesen és érdekeltően is van megírva, helyenként a fantáziát megragadó sikerült példák vannak közbeszóve, amelyek nemcsak arra alkalmasak, hogy az előadást élénkítsék, hanem egyben gondolat-keltőek és rávilágítanak az érintett problémák olyan oldalaira is, melyek már a rendelkezésre álló korlátolt lapszám miatt sem voltak bővebben tárgyalhatók. Eppen ez az oka annak a bajnak, melyet a szerző is jól ismer és két helyen maga is kiemel, hogy szükségesképen sok a nagyon természetnek látszó megállapítás. Egyetérthetünk vele abban, hogy ennek így kell lennie, mert egy rendszerezett összefoglalásra mindenkép szükség volt egyszer s kisebb terjedelemben lehetetlen volt az alaprajzon túl még a bonyolultabb

részleteket is adni. Az elveknek az alkalmazása visz itt csak el az igazi lenyűgöző problémákhoz. Eppen ezért hálások lehetünk a minden kis fejezet végén nyújtott bő könyvészetért, amelynek segítségével és a kötetben foglalt útmutatás mellett mindenki könnyen beledolgozhatja magát ebbe az érdekes tudományágba. Sokakat talán éppen az fog erre csábítani, hogy minden léptenyomon látni fogják, mennyire keletkezében van itt még minden, mennyire ifjú tudomány ez, milyen nagy tere van még az alkotó munkának benne. Bizonyára izgatni fogja sok olvasóját az is, hogy saját megfigyelései, más területről hozott tudása segítségével hogyan s miképen bírná kiegészíteni, alátámasztani, végkép kialakítani azt, ami itt mint maga a létkető élet, formákba még nehezen szoríthatóan vonul el szemei előtt. Itt van még egy igen jó oldala e munkának; főleg második részében sejteni, hogy mennyire egymásra vannak utalva a szellemi tudományok, mennyire átnyúlnak a problémák az egyiknek a területéről a másikéra, milyen céltudatos és megértő együttműködésre van szükség, ha komoly eredményt akarunk elérni ezekben az éppen most új, hatalmas életre ébredő tudománykörökben. Maga ez a könyvecske is annyi helyen kénytelen érteni a szociológia-, lélektan-, néplelektan-, nyelvészet- és nyelvbölcseletről kezdve a legmodernebb szellemtörténeti fejtegetésekig a legkülönbözőbb területről való problémákat, hogy saját maga is a legszebb bizonyosság amellett, hogy modern szellemi tudományt csak igazán széles látókörrrel és sokoldalú érdeklődéssel meg hozzáértéssel lehet csinálni. Nyugtalanító és továbbdolgozásra ösztönző könyv ez s ebben van főérdeme. A szerző tényleg megadta azt, amit az előszóban ígért: átnézeti térképet. Bárcsak akadna minél több bátor kutató, aki ezzel a kezében bemelegszik a még kellően föl nem derített vidékekre. *Koszó János.*

Dr. Kristóf György: Petőfi és Madách. Tanulmányok. Minerva Rt. kiadása. Kolozsvár 1923.

Petőfi és Madách neve nemcsak a jubiláris év alkalmosságából került e könyv élére. Szerző tizennégy éves tudományos munkásságnak

eredményeit gyűjtötte össze és munkásságának középpontjában a magyar irodalom e két nagy alakja áll, akik másfél évtizeden át ellenállhatatlanul kötik le lelki elmélyedésre hajló érdeklődését,

A tanulmányoknak mind jellege, mind értéke nagyon különböző. Ifjúsági folyóiratokban megjelent, lelkes hangon megírt, de tisztán ismertető jellegű cikkek mellé nagy tudományos apparátussal és pszichológiai elmélyedéssel megszerkesztett tanulmányok sorakoznak. Az egyes tanulmányok eredeti megjelenési ideje óta különösen a Petőfi-irodalom nagy fejlődést mutat, s így mai szemmel már nem könnyű egyes megállapításainak újszerűségét meglátni. Mégis tud újat és meglepőt mondani még oly tárgyról is, mint pl. Petőfi János vitézének hatása Arany Toldijára, melyet pedig már is sokszorosan feldolgoztak. Nem a filológiai kapcsolatokat keresi, hanem a lelki összefüggéseket és Dilthey megállapításait önállóan alkalmazza a magyar irodalomra. (*Petőfi és Madách világszemlélete* 66—111. l.)

Különös értéket kölcsönöz e könyvnek, hogy elsősorban az elszakadt magyarság számára készült, és hogy szerzője a kolozsvári román egyetemen a magyar irodalom tanára. Súlyos hivatás nehezedik rá: őrzője és hirdetője a magyar kulturának letarolt mezőkön. Műve tanubizonyossága nemcsak a szerző elhivatottságának, hanem az erdélyi magyarság irodalmi öntudatra ébredésének is.

F. Gy.

Csanády György: Az évek. (2. kiadás.) Tíz év költői termését kapjuk e kötetben. Szerzőjének neve annyiban ismert, hogy az ifjúsági mozgalmaknak néhány év óta tevékeny és vezető szerepet betöltő résztvevője, kinek mint a székely egyetemi hallgatók *Új Élet* c. lapja szerkesztőjének is a lelkes és nagyratörő fiatal embereknek egy egész táborát sikerült maga köré toboroznia. Ebből is sejthető már, hogy költőnk nem az elvonuló ábrándos, szelíd poéták fajtájából való, könyve meg éppen arról győz meg, hogy ihlete is a becsvagyó ifjúnak a háborútól véresre karmolt, torzzá gázolt idealizmusából fakad, melyben becsülnünk lehet a marcangolt lélek seblázának

komor víziókat szülő szédületét, de csak addig, míg az át nem vedlik bizonyos fajta művészkedéssé, mely örömét leli egy tudatosan keresett kábulatban.

Csanády komor pátosszal zengi élete egy decenniumának történetét, különös azonban, hogy a Tegnapielőtt 16 éves fiúja már ugyanazt a szoborkeménységűvé edzett tragikus álarcot próbálgatja, mely mögül a Ma irredenta száműzöttje oly megkapóan viharzik. Fölvetjük a kérdést, szabad-e a műalkotásnak legtöbbször kikészített tartást mutató formája mögött az embert keresnünk és vizsgálnunk, vajjon őszinte kifejezése-e a mű a művésznek.

Egyesek szerint a költő, ha alkot, egy minden racionálisan túleső világ kultuszának papjaként áldoz és vajmi közömbös dolog a szépre nézve, hogy mi hiszünk-e a költő valóságának üdvözítő voltában, vagy sem. És ebben az esetben a költészet legtöbbször nem más, mint ájtatos magunk iránti elfogódásunknak szertartásos misztérium-játéka, vagy én-tömjénezésünk füstjébe bódult szemünk komorsötétbe karikázó káprázata. Ez az izlés őszinteség tekintetében megelőgszik annyival, amennyi őszintén való van a saját hangjától megittasodott színész sós cseppeket gyöngyöző izzadásában.

Megállapíthatjuk, hogy Csanády e lámpák elé szabott palástos poétikának az útjain jár. Minden költőben van egy örök gyermek. Csanády némi önmegtágadással csak a heroikus küzdelmek fatális férfijának tükrében szereti magát mutogatni, s majdnem hidegen hagyja bennünket, ha az élő alakot takaró s imponáló redőkbe vont függönyök közül nem kandikálna ki a kis *kékruhás* fiú szőke hajfürtje. S ez áruló jel után (*Ifjúság, Október*) megértő figyelemmel nézzük, ha jó ismerősünk villámló sugarakat lövell a tükörből. Mert úgy vagyunk, hogy bármennyire tiszteljük is. *A képzelt beteg* Molièrejének rivaldá előtti halálos őszinteségét, mégis jobban esik látnunk kinek-kinek egyszerű vagy mély emberi valóját. E kötet költeményeiben pedig igen nagy helye van az első bálokon csüggő emlékezésnek, az első forró lehetettől érintett fiatal lélek hímes élményeinek, és ez a szoprán igen különös módon vegyül bele a költő szó-